

BROOD BREKEN MET HENRY KISSINGER

Interview met Niall Ferguson

Jasmijn Groot en Tim de Wit

Persoonlijk worden aangewezen door een van de meest verguisde Amerikaanse politieke figuren uit de twintigste eeuw voor het schrijven van een biografie. Het overkwam Niall Ferguson. Bekend geworden door zijn publieke imago, zijn zeer uitgesproken meningen, zijn werken over economische en internationale geschiedenis en zijn adviserende werk voor onder andere John McCain en Mitt Romney, greep hij de aandacht van een van de meest bekende Amerikaanse ministers van Buitenlandse Zaken aller tijden. Een inzage in de persoonlijke archieven resulteerde in het begin van een titanenwerk over het leven van Henry Kissinger, verdeeld in twee volumes. Het eerste deel ligt inmiddels in de boekhandel. Voor de gelegenheid deed Ferguson Amsterdam aan, wat hij onderdeel noemde van 'het jaar waarin ik honderden interviews moet geven.'

Meneer Ferguson, waarom bent u zich met geschiedenis gaan bezighouden?
'Het begon toen ik als vijftienjarige jongen *Oorlog en Vrede* las van Tolstoj. Aan het einde van dat boek heeft hij een soort historisch essay geschreven over de invloed van vrije wil tegenover predestinatie. Ik vond dat zo interessant dat ik toen min of meer besloten heb om geschiedenis te gaan studeren. Toen ik aanvankelijk naar de Universiteit van Oxford ging, heb ik nog een aantal andere dingen geprobeerd, zoals journalistiek, muziek (contrabas in een jazzkwintet), acteren en helemaal niets doen. Uiteindelijk kwam ik erachter dat ik eigenlijk alleen echt goed was in geschiedenis, dus je zou kunnen zeggen dat het aanvankelijk een keuze was, maar uiteindelijk een noodzakelijkheid werd.

Hoe bent u uiteindelijk verder gegaan met internationale economische geschiedenis?

'Ik heb mijn scholing grotendeels in Schotland genoten en destijds verschilde het scholingsstelsel daar erg van het Engelse, wat ervoor zorgde dat toen ik naar Oxford ging veel beter was onderlegd in wiskunde dan de meeste studenten die daar geschiedenis deden. Daardoor was ik van mening dat ik dingen zou kunnen doen die andere studenten wellicht niet konden. Het betekende dat ik de capaciteiten had om economische geschiedenis te bestuderen. Daarnaast was ik er ook oprecht in geïnteresseerd, omdat ik het belangrijk vond. Ik dacht dat het een goede nieuwe manier was om te denken over bekende historische kwesties. Economische geschiedenis was dus wat ik het eerste deed.

Toen ik daarna probeerde om een onderwerp te kiezen voor mijn doctorale dissertatie dacht ik er een tijdje over om te schrijven over satirische tijdschriften in het Wenen van het *fin de siècle* [overgang van de negentiende naar de

twintigste eeuw, red.] en dan in het bijzonder de werken van Karl Kraus [1874-1936, red.]. Maar mijn mentor, Norman Stone, gaf mij toen goed advies. Hij zei het volgende: "De grappen uit die Oostenrijkse magazines zullen moeilijk te vertalen zijn van het Duits naar het Engels. Het is denk ik beter om je dissertatie te schrijven over een economisch onderwerp in plaats van een cultureel onderwerp." Ik heb dat advies aangenomen en besloot om mijn dissertatie te schrijven over de hyperinflatie in het Duitsland van 1923. Als je dan toch besluit om te verdiepen in een economisch onderwerp en je je bezighoudt met getallen, waarom dan niet meteen met de grootst mogelijke getallen? Dat is hoe ik geïnteresseerd ben geraakt in economische geschiedenis. Ik denk nog steeds dat het voor een jonge historicus erg belangrijk is om een technische specialiteit aan te leren die je onderscheidt van je medestudenten. Dat kan een moeilijke taak zijn; zelf heb ik met veel moeite Duits geleerd, omdat dat handig was voor mijn onderwerp, maar ook omdat het in ieder geval een gewin zou zijn, zelfs als mijn dissertatie niet voldoende zou zijn. Vandaag de dag moedig ik mijn studenten nog steeds aan een dergelijke speciale, moeilijke vaardigheid te leren zodat het voor anderen moeilijker wordt om met jou te concurreren. Als jij Ottomaans Turkse documenten kunt lezen, wat niet veel mensen onder de knie hebben, dan heb je ook niet zoveel rivalen.'

In de loop van uw carrière heeft u over een grote hoeveelheid gevarieerde en interessante onderwerpen geschreven, zoals de Eerste Wereldoorlog, het Britse Imperium en zelfs de familie Rothschild. Zou u zeggen dat er een rode draad is in de onderwerpen die u besluit te behandelen?

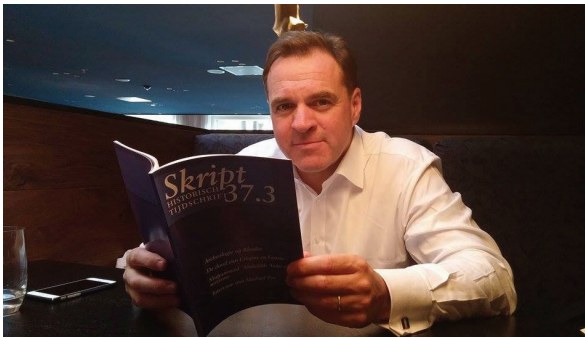
'Er is een grote uitspraak uit Alan Bennett's toneelstuk *The History Boys*: "History is just one fucking thing after another." Mijn leven is *one fucking book after another*. Er bestaat inderdaad wel een soort causaal verband in de onderwerpen die ik kies; toen ik de Duitse hyperinflatie van 1923 onderzocht werd ik meteen ingewijd in de wereld van het Duits-Joodse bankwezen. De kennis die ik daarbij opdeed kwalificeerde mij om een boek over de Rothschilds te schrijven. Tegelijkertijd bood het onderwerp van de Duitse hyperinflatie mij een introductie in de Eerste Wereldoorlog als historisch probleem, wat ook in een boek resulteerde. Elk boek dat ik heb geschreven, heeft wel geleid tot één of twee andere boeken.

Er is ook wel een rode draad, denk ik. Ik focus me vooral op de geschiedenis van de Europese Joden, waar ik veel over geschreven heb. Maar toen ik over oorlog en conflicten schreef, realiseerde ik mij ook dat we vaak de fout maken dat we Europese geschiedenis schrijven vanuit het perspectief van natiestaten; de Eerste Wereldoorlog wordt bijvoorbeeld vaak gezien als een conflict tussen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Rusland aan de ene kant en Duitsland en Oostenrijk aan de andere kant. Dat is echter niet helemaal correct, want het was ook een conflict tussen de koloniale rijken van deze landen. Vanaf dat punt had ik het idee dat we hopeloos inadequaat bezig zijn in het representeren van deze rijken in de negentiende- en twintigste-eeuwse geschiedenis. Later realiseerde ik mij dat hetzelfde geldt voor onze representaties van de achttiende-eeuwse koloniale rijken. Ik meende dat daar meer over geschreven en over gesproken

moest worden. Ik ben toen als docent met dat probleem te werk gegaan door mijn studenten voor te leggen dat het vreemd is om zulke onderwerpen als Europese geschiedenis te betitelen. Toen iemand met het idee kwam om een televisieserie over het Britse Rijk te maken stemde ik toe, onder voorwaarde dat we het zouden presenteren als een soort prelude tot globalisering. Ik wilde er namelijk niet een goedkope nostalgietrip voor oudere kijkers van maken, maar een moderne kijk op het Britse Rijk. Op dat moment kwamen economische geschiedenis en wereldgeschiedenis dus bij elkaar.'

Zou u zichzelf als een global historian omschrijven?

'Ik vind het eerlijk gezegd een beetje pretentius als mensen zich als een bepaald type historicus omschrijven. Ik zou graag willen zien dat onze branche ophoudt met *hyphenating*. Wees gewoon historici, want je moet je met alle aspecten bezighouden. Als je historicus wordt, krijg je te maken met economische geschiedenis, sociale geschiedenis, socio-economische geschiedenis,

politieke geschiedenis, internationale geschiedenis, *global history* etc. Accepteer het feit dat je met alles te maken hebt en houd op met zoeken naar steeds kleinere specialismen. Wanneer mensen zeggen dat ik mij bezighoud met transnationale geschiedenis, komt dat op mij over als

ridicul. Geschiedenis is transnationaal, het is internationaal en het is ook op een geweldige manier globaal. Ik vind alleen dat het niet mogelijk is om global history te verrichten, want er is gewoon veel te veel. Het is technisch gezien bijna onmogelijk. Het boek over Kissinger dat ik geschreven heb, houdt zich in wezen bezig met internationale diplomatiek in de jaren zeventig, dus je schiet alle kanten op. Ik kan je zeggen dat het heel erg lastig is om zoiets te onderzoeken. Ik haal al mijn materiaal voor dit boek uit de archieven en een paar weken terug schrok ik van hoeveel materiaal er nog over was om doorheen te gaan. Zo hebben we nog geen bronnen uit de Chinese archieven en er is weinig onderzoek gedaan aan de hand van Russische documenten. Hieruit blijkt dat zelfs de global history van één persoon al bijna ondoenlijk is. Kortom, zeggen dat je een global historian bent reflecteert een soort idealisme, iets om naar te streven. Maar in de praktijk is het gewoonweg onmogelijk.'

Naast het schrijven van boeken en het lesgeven heeft u ook een zeker publiek imago opgebouwd. Een bekende Nederlandse historicus, Maarten van Rossum, heeft een keer gezegd dat zijn eigen media-imago min of meer per ongeluk is ontstaan. Zou u datzelfde zeggen over uzelf, of heeft u het bewuster opgebouwd?

'Ik ben van mening dat het schrijven van geschiedenisboeken anders is dan het schrijven van papers of het vragen om fondsen: geschiedenisboeken zijn niet puur voor een academisch publiek en geschiedenis zelf is een publiek onderwerp. Het heeft niet zoveel zin als de geschiedschrijving beperkt blijft tot de afgesloten wereld van de universiteiten. Al vrij vroeg ben ik daarom bewust begonnen om niet-academische mensen aan te moedigen mijn boeken te lezen. Aangezien boekenwinkels vol met boeken liggen, kun je dat doel alleen bereiken door aandacht te trekken voor je werk. Dit kan je doen door middel van journalistiek, maar de beste manier is door op televisie te verschijnen. In de jaren 2000 ben ik veel op televisie geweest met het doel om mijn werk bekend te maken bij een breed publiek, bijvoorbeeld buschauffeurs. Dit is erg succesvol geweest; een van de beste momenten uit mijn leven is toen een buschauffeur mij vertelde dat hij genoten had van *Empire*.

Dus ik denk dat je wel kan zeggen dat ik mijn imago bewust en systematisch heb opgebouwd door middel van het aan de man brengen van mijn werk via de media. Ik probeer bewust mensen te bereiken die niet het geluk hebben gehad om aan een universiteit te kunnen studeren. Een hoop mensen bekritisieren mij daarom, want academici hebben de neiging om vrij elitair te zijn.'

Uw nieuwe boek gaat over Henry Kissinger, die u zojuist als een mondiale man beschreven heeft. Hoe kwam het idee tot stand dat het nodig was om een boek over Kissinger te schrijven?

'Het was zijn idee. Het beginpunt van het boek was toen Henry Kissinger mij aanbod toegang te verlenen tot zijn persoonlijke archieven, brieven en dagboeken. Aanvankelijk sloeg ik dat aanbod af, want het leek mij een gigantische, ongelooflijk moeilijke klus. Hij zei toen dat hij het jammer vond, maar stond me alsnog toe om zijn documenten door te lezen voordat ik een definitief antwoord gaf. Toen ik die documenten aan het doorlezen was kwam ik tot de conclusie dat ik de mogelijkheid had om iets ontzettend opwindends te schrijven. Dat kwam doordat de inhoud van deze documenten mij op veel manieren verraste. Nadat ik twee dagen lang stukken gesampled had uit ongeveer 150 dozen besloot ik om het te doen.

Ik denk dat er twee belangrijke redenen zijn om een biografie over iemand te schrijven. De eerste is dat je erachter bent gekomen dat wat de meeste mensen denken over een persoon foutief is en dat je probeert om dat beeld te corrigeren. De tweede is dat je een controversiële gebeurtenis waar je hoofdpersoon mee te maken heeft gehad op een nieuwe manier denkt te kunnen interpreteren. Ik ben vrij snel tot de conclusie gekomen dat Kissinger's imago als een soort Dr. Evil-achtig figuur een onhistorische karikatuur is en dat de Koude Oorlog, in het bijzonder de jaren zeventig, een herinterpretatie nodig had. Deze biografie van Kissinger voldoet dus aan de twee vereisten die ik net noemde.'

Heeft Kissinger gezegd waarom hij u uitgekozen heeft om een biografie over hem te schrijven?

'Oh, ik was niet zijn eerste keus. Ik geloof dat ik de derde persoon was aan wie Kissinger het heeft gevraagd. Maar ik was wel de eerste die gek genoeg was

om in te stemmen. Zijn motivatie was vrij simpel; er zijn een hoop boeken over hem verschenen die veel werden gelezen, maar het resultaat waren van slecht onderzoek. Als ik deze boeken als scripties op Harvard voor mijn neus had gekregen, dan had ik er een onvoldoende voor gegeven. Het was gewoonweg schokkend slechte geschiedschrijving; als journalistieke werken waren ze briljant, maar het verschil tussen journalistiek en geschiedschrijving is dat journalistiek altijd het gewenste effect kan bereiken - zelfs als het op slecht onderzoek is gebaseerd. Kissinger was gefrustreerd over het onacademische niveau van de publicaties die over hem zijn geschreven. Het was zijn idee dat er een nieuwe biografie over hem moest worden geschreven met een goed uitgevoerd onderzoek, die de huidige beelden zou corrigeren, ook al zou het hem niet altijd in een goed daglicht plaatsen. Ik heb hem dan ook altijd voorghouden dat ik dingen over hem zou gaan schrijven, die hij waarschijnlijk niet leuk zou vinden; hij zou de onbewerkte waarheid moeten accepteren, wat niet altijd gemakkelijk zou zijn. Ik heb destijds hetzelfde gezegd tegen de Rothschildfamilie. Zij moesten ook accepteren dat ik op zoek zou gaan naar wat volgens mij het beste strookt met hoe dingen echt waren: "wie es eigentlich gewesen", zoals Ranke het zei. Ik zei dus tegen Kissinger, dat, als hij daarmee kon leven en geen controle zou hebben over mijn schrijfproces, ik zou instemmen met het schrijven van zijn boek. Ik vond het erg netjes van zowel hem als de Rothschilds dat ze daarmee akkoord gingen.

We gingen voor een *warts and all*-aanpak [een aanpak waarbij zowel de positieve als de negatieve kanten van een persoon worden belicht, red.]. Ik vind het oprecht heel belangrijk dat historici achter de waarheid aangaan en mijn inspiratie op dat gebied is de Britse geschiedfilosoof Robin George Collingwood: wij historici reproduceren gedachteprocessen die in het verleden plaatsvonden, gebaseerd op het bewijs dat nog beschikbaar is. Vervolgens kunnen wij die gedachteprocessen contrasteren met onze eigen tijden. Ik heb altijd geprobeerd om trouw te zijn aan die aanpak: dit boek is bovenal een poging om de gedachteprocessen van Henry Kissinger te begrijpen. Aangezien hij tijdens de eerste helft van zijn leven vooral een intellectueel en academicus was, leek het mij dan ook verstandig om het eerste deel van de biografie vooral daarop te focussen.'

U heeft Kissinger een aantal keren ontmoet voor uw boek. Hoe is het om met deze invloedrijke man te praten?

'Ik heb echt dagen met hem gesproken, wat zowel moeilijk als uitputtend was. Een van de redenen waardoor ik mij aangetrokken voelde tot dit project is dat Kissinger een erg gecompliceerde man is die zeer veel facetten kent, wat het schrijven van een boek over hem een technische uitdaging maakt. Je hebt namelijk te maken met iemand die in zijn leven heel veel rollen vervuld heeft: die van vluchteling, soldaat, nazi-jager, contra-intelligentieagent en een academicus. Hij is daarnaast een Duitse Jood die van zijn religie is afgestapt, maar daarbij zijn best deed om niet zijn ouders tegen de borst te stoten. Je zou verwachten dat deze man door alles wat hij in zijn leven heeft meegemaakt de dikste huid zou hebben, maar hij is eigenlijk nog steeds erg gevoelig voor

kritiek. Hij is slim en interessant, wat mooi is, want ik zou echt geen boek kunnen schrijven over iemand die dom en saai is. Zelfs op 92-jarige leeftijd is hij nog steeds één van de meest indrukwekkende denkers op het gebied van internationale politiek die ik ooit tegen ben gekomen. Je leert dus erg veel van het lezen van zijn persoonlijke materiaal en door met hem te praten.'

We hebben begrepen dat u nu de helft heeft geschreven van uw biografie. Deel 1 is uit en u werkt nog aan deel 2. Is de complexiteit van Kissinger de reden waarom u deze indeling gekozen hebt?

'Zeker, maar hij heeft ook lang geleefd. 92 jaar is een ontzettend lange tijd. Maar sommige mensen kunnen zo oud worden zonder veel gedaan te hebben. Dat geldt niet voor Kissinger; hij heeft veel geschreven, heeft gewerkt voor de Amerikaanse regering en is betrokken geweest bij een onvoorstelbare hoeveelheid crises. Hij is echt een *workaholic* die vroeg opstaat, laat gaat slapen, en zodoende heeft hij veel materiaal gegenereerd. Het tweede deel gaat denk ik nog moeilijker worden, want dan begint hij echt met overheidswerk en produceert hij nog veel meer papierwerk. Het is lastig om daar niet door geïntimideerd te raken, want de hoeveelheid bronnen is overweldigend. Desalniettemin denk ik dat ik er wel mee om zal kunnen gaan. Ik schrijf namelijk al best lang geschiedenisboeken; mijn dissertatie stamt uit 1989. Toch denk ik dat je dit project niet moet aannemen tot je al de nodige ervaring hebt met het schrijven van boeken. Soms is het echt een marteling, want er zijn momenten dat je moet zitten en lezen tot het pijn doet. Het afwerken van deel 1 was lastig, want ik moest er dagenlang aan één stuk door aan werken. Maar weet je, dat is gewoon wat historisch onderzoek is. Dat moet je accepteren.'

U zegt dat het werk nog meer zal toenemen wanneer Kissinger zich bezig gaat houden met zijn overheidscarrière. Heeft u er weleens over nagedacht om deel 2 op te splitsen, zodat het een Kissinger-trilogie wordt?

Ik heb er zeker over nagedacht, maar dat zou mijn leven gaan domineren. Daarnaast zouden de uitgevers muiten. Dit is de uitdaging; ik heb in het eerste boek Kissingers leven beschreven totdat hij 45 jaar oud is en nu moet ik de tweede helft van zijn leven in grofweg dezelfde hoeveelheid pagina's beschrijven. Er is een periode van acht jaar waarin hij zich met overheidszaken bezighoudt en dat is dus de meest controversiële en moeilijke periode om over te schrijven. Hoe besteed ik daar genoeg tijd en ruimte aan? Ik denk dat ik dat ga doen door relatief weinig aandacht te besteden aan zijn leven na 1977 en al helemaal aan zijn leven na 1989. Het einde van de Koude Oorlog is namelijk wel zo'n beetje het einde van Kissingers publieke leven. Dat begon tijdens de Koreaoorlog; hij studeerde af in 1950.

Dat gezegd hebbende wil ik niet afdoen aan wat hij na 1989 gedaan heeft, want hij correspondeerde met en adviseerde toen nog steeds presidenten, maar ik weet niet zeker of je daar evenveel aandacht aan hoeft te besteden. Dit boek moet een uitleg zijn van de man die ingehuurd werd door Nixon om zijn buitenlandse politiek voor hem te voeren. Het belangrijkste is dus wat er gebeurde tijdens diens ambtstermijn als president. Nadat Nixon aftreedt heb

je nog wel de Ford-periode, die even interessant is, maar zodra die voorbij is, wordt het verhaal op historisch gebied minder interessant. De rest van zijn leven besteedt hij aan het goedpraten van de dingen die hij deed en het schrijven over contemporaine aangelegenheden; dat is minder interessant voor de lezer.

Biedt het een extra dimensie als je het archief van een persoon betreedt terwijl deze persoon nog in leven is?

Het voordeel ervan, en dat merkte ik vooral omdat ik niet eerder heb gewerkt aan een boek over iemand die nog leeft, is dat je je boek kan toetsen aan de persoon. Ik heb Kissinger onvoltooide hoofdstukken laten lezen, wat aanvankelijk niet de bedoeling was, maar uiteindelijk een goed idee is gebleken. Wat er namelijk gebeurde is dat toen hij teksten die hij zelf vijftig of zestig jaar geleden geschreven heeft onder ogen kreeg, dit zijn geheugen stimuleerde, wat ertoe leidde dat hij extra informatie kon geven. Je kan hierbij beargumenteren dat dit een probleem creëert, omdat dit je te dicht bij het onderwerp plaatst, wat je werk beïnvloedt. Zelf heb ik dit eigenlijk niet ervaren, want ik was gefocust op het onderzoek en wilde gewoon een zo goed mogelijk boek schrijven.

Ik heb dus wel mijn afstand bewaard. Je kan niet te vriendelijk of gemoedelijk tegen je onderwerp zijn. Wanneer je je in een dergelijke situatie bevindt, moet je zo dicht mogelijk bij je onderwerp komen tot je krijgt wat je verlangt, maar niet dichterbij dan dat. Het is misschien akelig om dit toe te geven, maar er is gewoonweg geen gelegenheid om vrienden te worden met deze man. Dit zijn zaken. Hetzelfde geldt voor lesgeven; de nadruk ligt op het werk, niet op een goede verstandhouding met de mensen die je onderwijst. Het is natuurlijk wel fijn als dat er wel is, maar het is niet de hoofdzaak. Het belangrijkste werk met Kissinger ligt nu nog voor de boeg, maar als dat werk gedaan is, sluit ik niet uit dat we wel vrienden worden. Ik ben nog steeds bevriend met leden van de Rothschildfamilie, maar dat gebeurde pas toen mijn boek af was. Misschien is het wel zo dat als je het overleeft om een boek te schrijven over een persoon of een familie, je dan het recht hebt verdiend om het brood met ze te breken.

Heeft u naast deel 2 van het boek over Kissinger nog andere plannen voor de toekomst?

Voorlopig ben ik nog drie jaar bezig met deel 2 van Kissinger, dus ik ben niets groots van plan. Ik denk erover om een kort boek te baseren op een essay dat ik vorig jaar heb geschreven en dat te publiceren. Dat essay heette “Networks of Hierarchies”, wat over de simpele theorie gaat dat alles geregeld wordt door middel van sociale netwerken en hiërarchieën. Daar maak ik misschien een kort boekje van om weer eens iets anders te doen.’